

ROZBOR AKTUÁLNÍHO VÝVOJE TRHU ZEMĚDĚLSKÉHO POJIŠTĚNÍ V ČESKÉ REPUBLICE

E. Vávrová

Došlo: 16. července 2010

Abstract

VÁVROVÁ, E.: *Development of the agricultural insurance market in the Czech Republic*. Acta univ. agric. et silvic. Mendel. Brun., 2010, LVIII, No. 6, pp. 613–624

Proactive approach to risk management of agriculture companies is the way to ensure the efficiency of agricultural production even affected by natural disasters, to ensure the continuity of agricultural business and ultimately affect the level of development of rural regions. The instrument that solves the problem of reduction and elimination of risks associated with agricultural production is a systemic approach to the insurance of agricultural production, both crop insurance and livestock insurance, linked to a support program for SME in agriculture.

This presented paper aims to identify and discuss the possibility of eliminating risks possibly threatening the agricultural production and to analyze forms of covering risks associated with agricultural production on the commercial insurance market in the Czech Republic. The paper analyzes the current situation and current development of the agricultural insurance on the insurance market in the Czech Republic.

This paper was written as a part of the research project MSM 6215648904, carried out by the Faculty of Business and Economics, under the title „The Czech economics in the processes of integration and globalization, and the development of the agriculture and service sector in the new conditions of the integrated European market“, following the goals and methodology of the research project.

agricultural insurance, risk, commercial insurance company, insurance system, risk management, premium subsidies, crop insurance, livestock insurance

Stěžejním záměrem této práce je prezentace poznatků získaných při rozboru možných způsobů eliminace rizik ohrožujících zemědělskou produkci a provedení analýzy aktuálního vývoje krytí rizik spojených se zemědělskou produkcí na trhu komerčního pojištění v České republice. Z analýzy vyplynula důležitost podpory rozvoje funkčního systému zemědělského pojištění v České republice.

Zemědělská produkce je svým charakterem jednou z produkcí s nejvyšší mírou rizika, jež vyplývá především z existujících přírodních rizik. Pojištění jako faktor omezující a snižující nejistotu podnikání v zemědělství je ekonomicky opodstatněné. Pomáhá rizika zmírňovat, odstraňovat a rozdělovat mezi více subjektů. Pojištění je aktivním a funkčním nástrojem podnikatelské stability, reguluje a koriguje závažnost realizace rizika a umožňuje konti-

nuitu podnikání i v případě totálního výpadku produkce. Zejména pro tyto jeho funkce a vlastnosti je podpora a rozvíjení systému zemědělského pojištění v celospolečenském zájmu.

Pojištění rizik v zemědělství je aktivním funkčním nástrojem stability v oblasti zemědělského podnikání. Diverzifikuje míru rizika, kterou by bez pojistné ochrany nesl zemědělský producent sám, čímž mu umožňuje kontinuálně pokračovat v podnikatelské činnosti i v případě výpadku produkce. Při katastrofické události spojené s realizací rizik je v případě fungujícího systému zemědělského pojištění standardní systémové řešení připraveno a nemusí se dodatečně hledat způsoby, jak danou situaci řešit. Dodatečná pomoc ad hoc se v některých případech májí účinkem a může být zneužitelná.

Předkládaný vědecký příspěvek si klade za cíl zjistit a diskutovat možnosti eliminace rizik ohrožujících zemědělskou produkci a provést rozbor současné podoby krytí rizik spojených se zemědělskou produkcí na trhu komerčního pojištění v České republice. V příspěvku jsou publikovány dílčí výsledky dosažené v rámci výzkumného záměru MSM 6215648904/výzkumný směr 02 s názvem „Hlavní tendence ve vývoji konkurenčního prostředí v podmínkách integračních a globalizačních procesů a adaptace podnikatelských subjektů na nové podmínky integrovaného trhu“, v návaznosti na cíle a metodiku řešení daného výzkumného záměru.

MATERIÁL A METODY

Metodickým východiskem pro koncipování příspěvku bylo studium publikovaných studií a dostupných dokumentů ze zkoumané oblasti, z nichž s využitím komparační analýzy, indukce a syntézy poznatků byly stanoveny a diskutovány možné souvislosti a odlišnosti současné podoby krytí rizik spojených se zemědělskou produkcí na trhu komerčního pojištění v České republice ve vazbě na rizikový profil.

V příspěvku je použit vztah pro škodní průběh, který je označován v pojišťovací praxi také jako škodovost nebo škodní kvóta, podle CIPRA (2006):

$$\text{škodní průběh} = \frac{\text{celkové pojistné plnění v daném roce}}{\text{celkové pojistné v daném roce}} \times 100.$$

Z ukazatelů užívaných k hodnocení úrovně pojistného trhu (více viz ČEJKOVÁ, VÁVROVÁ; 2002) jsou v příspěvku použity především základní ukazatele hodnotící výkonnost pojišťitelů a rozvoj pojistného trhu, k nimž patří předepsané pojistné, pojistné plnění, škodní průběh (neboli škodovost/škodní kvóta), podíl pojišťitelů na předepsaném pojistném a počet komerčních pojišťoven. K důležitým ukazatelům náleží dle ČEJKOVÉ, VÁVROVÉ (2004) rovněž propojištěnost, která vyjadřuje podíl plochy pojištěných plodin na celkové výměře (v ha) a podíl pojištěných hospodářských zvířat na jejich celkovém počtu v České republice.

Zemědělská produkce je svým charakterem jednou z produkcí s nejvyšší mírou rizika, jež vyplývá především z existujících přírodních rizik. Závažné jsou rovněž dopady rizik, která vyplývají z nestability trhu, z odpovědnosti za škodu způsobenou zemědělskou činností na životním prostředí nebo ze škod způsobených jinými sektory s dopadem do zemědělství. Vytvoření adekvátního systému ochrany proti hlavním formám rizik, který by přispěl k minimalizaci ekonomických dopadů nepříznivých klimatických, povětrnostních a jiných vlivů na subjekty podnikající v zemědělství, je zásadním úkolem. Cílem tohoto systému je, aby podnikatelé neopouštěli zemědělské aktivity i v případě nepříznivých událostí a mohli plnit důležitou roli v souvislosti s rozvojem venkovských oblastí.

Riziko je chápáno jako možnost vzniku události s výsledkem odchylným od cíle a tato možnost je kvantifikována určitou pravděpodobností. Objektívni riziko je na lidech a lidské činnosti nezávislé, vyskytuje se na základě objektivních skutečností, např. v podobě přírodních katastrof. Subjektivní riziko závisí na činnosti lidí. Rozměry rizika jsou dány okamžikem realizace rizika, výskytem realizace rizika a rozsahem realizace rizika (DUCHÁČKOVÁ, 2005). Realizací rizika dochází ke škodě. Velikost rizika je výsledkem dvou charakteristik – četnosti realizace rizika a závažnosti škody. Jak uvádím ve zjednodušené rizikové mřížce ve schématu na Obr. 1, existují čtyři možné varianty vzájemného vztahu těchto dvou charakteristik rizika:

NN – nízká četnost a nízká závažnost realizace rizika (nevyvstává potřeba pojištění),

VN – vysoká četnost a nízká závažnost realizace rizika (prostor pro tzv. samopojištění čili tvorbu vlastních rezerv),

NV – nízká četnost a vysoká závažnost realizace rizika (hlavní prostor pro pojištění),

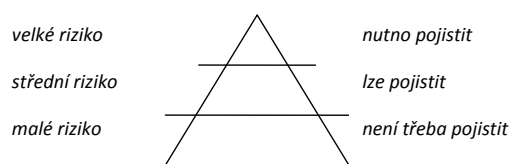
VV – vysoká četnost a vysoká závažnost při realizaci rizika (prostor pro podporu státu).

Četnost	VN	VV
	NN	NV
Závažnost		

1: Zjednodušená riziková mřížka (rizikový profil)

1: Simplified risk profile

Zdroj: upraveno dle PICKOVÉ, POLÁČKOVÉ (2003)

2: Pravidla pro pojišťování podnikatelských subjektů dle přístupu risk managementu

2: Rules for the insurance of firms by risk management approach

Zdroj: upraveno dle PICKOVÉ, POLÁČKOVÉ (2003)

Pohled na velikost rizika je relativní. To, co může být pro malé podnikatele likvidačně závažným rizikem, může být pro velký podnikatelský subjekt zanedbatelné. Opodstatněnost pojištění při zemědělské produkci lze objasnit pomocí pravidel pro pojištění podnikatelských subjektů ve schématu na Obr. 2 na základě principů risk managementu.

Jak vyplývá ze schématu na Obr. 2, velká podnikatelská rizika by měla být v intencích risk managementu pojištěna. V případě velkých škod hrozí podnikům existenční problémy. Malá rizika se zpravidla nepojišťují. V kategorii středně velkých rizik je rozhodnutí o pojištění obtížné. Výskyt řady středně závažných škod v relativně krátkém období může opět způsobit podnikatelskému subjektu existenční problémy. Postupy snižování a eliminace podnikatelského rizika lze podle VAUGHANA a VAUGHANA (2008) rozčlenit do dvou základních skupin; na postupy zaměřené na odstranění či eliminaci příčin vzniku rizika a na postupy zaměřené na snížení nepříznivých důsledků realizovaného rizika. Pro subjekty podnikající v zemědělství, které jsou ohroženy převážně realizací živelních rizik, je využitelné dělení rizika, pojištění rizika a diverzifikace struktury produkce. Ostatní způsoby snižování podnikatelských rizik nepřicházejí v zemědělství ve větším rozsahu v úvahu.

Pojištění jako faktor omezující a snižující nejistotu podnikání v zemědělství je ekonomicky opodstatněné. Pomáhá rizika zmírňovat, odstraňovat a rozdělovat mezi více subjektů. Pojištění zpravidla hradí jen část škody, která nastane pojištěnému podnikatelskému subjektu. Pojištění je aktivním a funkčním nástrojem podnikatelské stability, reguluje a koriguje závažnost realizace rizika a umožňuje kontinuitu podnikání i v případě totálního výpadku produkce. Zejména pro tyto jeho funkce a vlastnosti je podpora a rozvíjení systému zemědělského pojištění v celospolečenském zájmu.

Rizik, která ovlivňují zemědělskou produkci, je mnoho a jsou proměnlivá. Mezi základní rizika, která determinují rozhodování a hospodaření subjektů podnikajících v zemědělství, řadí HARDAKER (1999) rizika:

klimatická – rizika nepředvídaných a nepředvídatelných projevů počasí, tj. dopad klimatických vlivů a meteorologických událostí na zemědělskou výrobu;

výrobní – rizika vznikající jako dopad faktorů, kterými jsou choroby, škůdci plodin a nemoci hospodářských zvířat a vliv výrobní techniky na finální zemědělskou produkci;

ekonomická – rizika pohybu cen jak vstupů, tak výstupů na trhu zemědělských produktů vycházející z nepředvídatelných trendů trhu;

komerční a finanční – rizika vyplývající z vlivu ostatních výrobních i nevýrobních sektorů;

institucionální – rizika vycházející ze změn zemědělské politiky (v Evropské unii vliv Společné zemědělské politiky CAP) s ohledem na regulaci zemědělské výroby či obchodu;

environmentální – rizika pocházející z nepříznivých vlivů specifických forem hospodaření na životní prostředí a z dopadu hospodaření jiných hospodářských subjektů na zemědělství.

Nejzávažnější a také pojištěním nejlépe ošetřená jsou klimatická a výrobní rizika. Tato rizika se projevují ve dvou základních produkčních aktivitách, v rostlinné výrobě jako rizika spojená s pro-

dukci plodin a v živočišné výrobě jako rizika spojená se škodami na hospodářských zvířatech. Pojistitelnost/nepojistitelnost rizik určuje dostupnost statistických dat o výskytu a míře realizace rizik na celostátní, lépe ovšem na evropské či celosvětové úrovni, dále ovlivnitelnost rizik a možnost stanovení vzniklé škody. Nepojistitelná jsou rizika, u nichž nelze pro nedostatek statistických údajů kalkulovat pojistnou sazbu odrážející pravděpodobnost výskytu rizika – ta, která může pojištěný pozitivně či negativně ovlivnit a rizika, u kterých nelze dostatečně přesně stanovit vzniklou škodu (např. sucho). Ze škály rizik spojených se zemědělskou produkcí jsou v České republice pojistitelné v rostlinné výrobě živelní škody – krupobití, požáry, povodně, záplavy, vichřice, jarní mráz, vyzimování aj. V živočišné výrobě pokrývá pojištění rizika nákaz, tj. infekčních chorob a dalších hromadných i jednotlivých škod na hospodářských zvířatech – úrazy, neinfekční onemocnění, živelní škody atd.

VÝSLEDKY A DISKUSE

Při eliminaci rizik je pojištění jedním z mála možných nástrojů aktivního přístupu v intencích risk managementu. Pojištění se řídí příslušnou legislativou na základě zákona č. 277/2009 Sb., o pojišťovníctví a zákona č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě, ve znění pozdějších předpisů a dále pojistnými podmínkami konkrétní komerční pojišťovny.

Rokem 1990 skončila povinnost pojištění zemědělských organizací zákonnou formou a přestalo být uzavíráno komplexní pojištění úrody. Od roku 1991 je pojištění zemědělských rizik dobrovolné. Nové podmínky zemědělského pojištění, dobrovolnost pojištění a především nepříznivá ekonomická situace zemědělských podniků zapříčinily značný pokles přijatého předepsaného pojistného. Pokles z 5 588 mil. Kč v roce 1990 na 3 017 mil. Kč v roce 1991, měřeno předepsaným pojistným, představuje v procentickém vyjádření snížení na 54,1 %. Od roku 1992 se situace v zemědělském pojištění postupně nadále zhoršovala. Insolventnost části zemědělských podniků se projevila i ve snížení investic ve prospěch redukce a eliminace rizika podnikatelských subjektů.

Kromě výrazného poklesu úrovně zemědělského pojištění mezi roky 1990 a 1991 došlo k první velké přírodní katastrofě posledních dekád v roce 1997, kdy došlo ke zvýraznění úlohy zemědělského pojištění, a v roce 2001 se prvním rokem částečně projevil pozitivní vliv státní podpory pojištění v rámci dotačních titulů na rozvoj zemědělského pojištění a ukazatel předepsané pojistné se začal mírně zvyšovat.

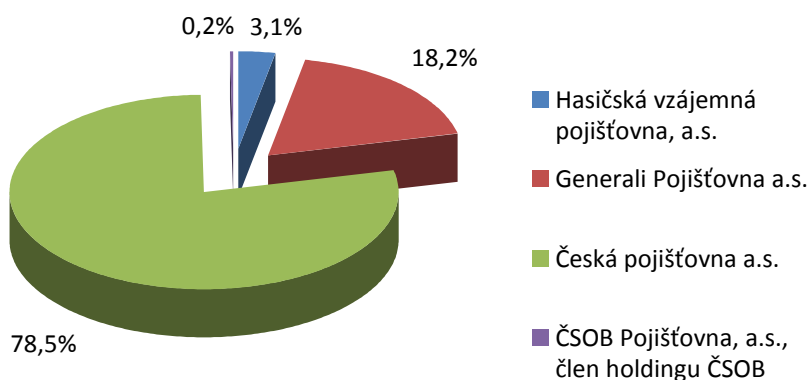
Podíl zemědělského pojištění na pojištění celkem v České republice je velmi nízký. Podíl zemědělského pojištění na celkovém poskytovaném pojištění klesl z 2,7 % v roce 1995 na 1,2 % v roce 2001, měřeno předepsaným pojistným. Ukazatel předepsané pojistné v zemědělském pojištění pozitivně reagoval na povodně v roce 1997 a na zavedení do-

I: Údaje komerčních pojišťoven – členů ČAP, kteří poskytují zemědělské pojištění, za rok 2009 (v Kč)

I: Commercial insurance companies providing agricultural insurance in 2009 (in CZK)

Pojišťovny	Pojištění plodin			Pojištění hospodářských zvířat				Celkem	
	Předepsané pojistné	Pojistné plnění	% (poj. plnění k pojistnému)	Předepsané pojistné	Z toho náklady	Pojistné plnění	% (poj. plnění k pojistnému)	Předepsané pojistné	Pojistné plnění
Hasičská vzájemná pojišťovna, a.s.	24 891 666	49 201 368	198 %	4 587 799	3 280 265	1 389 532	30 %	29 479 465	50 590 900
Generali Pojišťovna a.s.	132 170 032	202 254 130	153 %	39 781 505	30 094 222	21 843 253	55 %	171 888 537	224 097 356
Česká pojišťovna a.s.	517 535 251	832 172 641	161 %	222 672 938	100 021 700	102 323 906	46 %	740 308 189	934 496 547
ČSOB Pojišťovna, a.s.	1 319 301	211 838	16 %	244 682	244 682	0	0 %	1 563 983	211 838
Celkem	676 016 250	1 083 839 950	160 %	267 223 924	133 640 869	125 556 691	47 %	943 240 174	1 209 396 641

Zdroj: zpracováno dle údajů ČAP

3: Podíl jednotlivých pojistitelů na trhu zemědělského pojištění v roce 2009

3: The share of individual insurers in the market of agricultural insurance in 2009

II: Výměra pojištěných plodin v roce 2009

II: Insured crop acreage in 2009

Komerční pojišťovny	Výměra pojištěných plodin v roce 2009 (v ha)					
	orná půda	chmelnice	vinice	sady	celkem	podíl
Hasičská vzájemná pojišťovna, a.s.	29 456	50	36	35	29 576	2,5 %
Generali Pojišťovna a.s.	181 420	2 268	604	0	184 292	15,9 %
Česká pojišťovna a.s.	939 027	2 402	2 388	3 846	947 663	81,6 %
ČSOB Pojišťovna, a.s.	0	0	0	0	0	0,0 %
Celkem členové ČAP	1 149 903	4 720	3 028	3 881	1 161 531	100 %
ČR*) skutečná výměra v ha	3 025 598	10 763	19 131	46 231	3 101 723	–
propojištěnost v ČR (pouze členové ČAP)	38,0 %	43,9 %	15,8 %	8,4 %	37,4 %	–

*) Úhrnné hodnoty druhů pozemků (kultur) k 31. 12. 2008 dle ČSÚ

Zdroj: zpracováno dle údajů ČAP

III: Údaje komerčních pojišťoven poskytujících zemědělské pojištění v roce 2008 (v Kč)

III: Commercial insurance companies providing agricultural insurance in 2008 (in CZK)

Pojišťovny	Pojištění plodin			Pojištění zvířat				Celkem	
	Předepsané pojistné	Pojistné plnění	% (poj. plnění k pojistnému)	Předepsané pojistné	z toho náklady	Pojistné plnění	% (poj. plnění k pojistnému)	Předepsané pojistné	Pojistné plnění
Hasičská vzájemná pojišťovna, a.s.	32 114 269	20 245 448	63 %	4 718 060	3 308 943	2 642 627	56 %	36 832 328	22 888 075
Generali Pojišťovna a.s.	136 259 236	151 414 883	111 %	44 208 094	34 558 811	19 766 509	45 %	180 467 330	171 181 392
Česká pojišťovna a.s.	607 986 997	487 764 149	80 %	245 383 786	109 234 829	56 576 028	23 %	853 370 783	544 340 177
ČSOB Pojišťovna, a.s.	1 410 225	2 041 905	145 %	214 000	214 000	0	0 %	1 624 225	2 041 905
Agra pojišťovna, organizační složka *)	84 641 164	82 246 315	97 %	1 035 853	942 749	20 000	2 %	85 677 017	82 266 315
Celkem	862 411 891	743 712 700	86 %	295 559 793	148 259 332	79 005 164	27 %	1 157 971 683	822 717 864

*) nečlen ČAP

Zdroj: zpracováno dle údajů ČAP

tačního titulu na podporu pojištění v roce 2000 (viz dále). Efekt těchto událostí se projevil nárůstem předepsaného pojistného v důsledku zvýšené propojištěnosti jak u plodin, tak u hospodářských zvířat.

Počet pojistných událostí v pojištění hospodářských zvířat je řádově vyšší než v pojištění plodin, naopak výše průměrných pojistných plnění na jednu pojistnou událost je řádově vyšší v pojištění plodin než při pojištění hospodářských zvířat.

Aktuální podobu vývoje zemědělského pojištění na pojistném trhu v České republice analyzuje další část tohoto příspěvku.

Podíl jednotlivých pojistitelů, členů České asociace pojišťoven (ČAP), měřený výší předepsaného pojistného na trhu zemědělského pojištění v roce 2009, uvádí graf na Obr. 3.

Ministerstvo zemědělství České republiky poskytuje prostřednictvím Podpůrného a garančního rolnického a lesnického fondu (PGRLF) státní podporu do určité výše prokázaných uhrazených nákladů na pojištění subjektů podnikajících v zemědělství. Pro rok 2009 byla státní podpora z programů PGRLF ve výši 50 % uhrazeného pojistného pro pojištění plodin, ve výši 50 % pro vybrané speciální plodiny a ve výši 50 % uhrazeného pojistného při pojištění hospodářských zvířat. Pozitivní efekt státní podpory z programů PGRLF se projevil zvýšením propojištěnosti českých zemědělců. Podíl pojištěné zemědělské plochy na celkové rozloze obhospodařované půdy v roce 2009 dosáhl 43 %, zatímco v roce 2008 činil 45 % a v roce 2007 činil téměř 37 %. Přesto stále zůstává více než polovina rostlinné produkce nepojištěna.

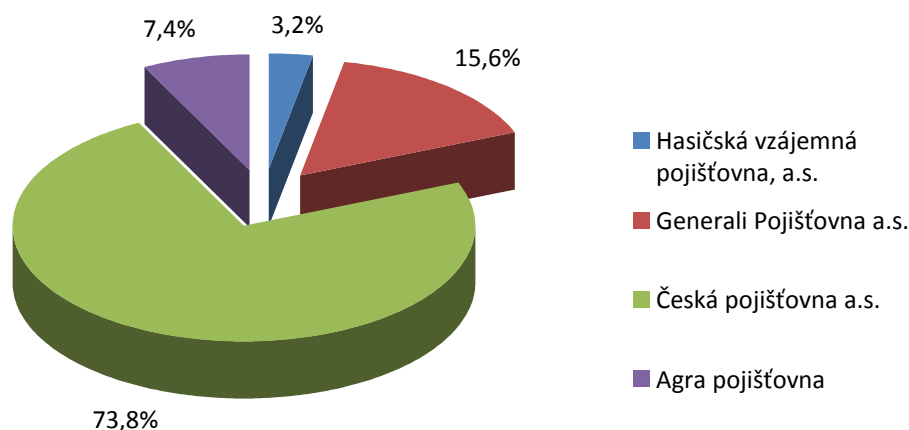
V roce 2008 nabízela pojištění plodin a hospodářských zvířat zemědělským podnikatelským subjektům Česká pojišťovna a. s., Generali Pojišťovna a. s., Hasičská vzájemná pojišťovna, a. s., ČSOB Pojišťovna, a. s., člen holdingu ČSOB, a Agra pojišťovna, organizační složka rakouské pojišťovny Die

Österreichische Hagelversicherung VVaG. Tato mateřská pojišťovací společnost poskytuje více než 60 let pojistnou ochranu zemědělcům v Rakousku. Její právní formou je vzájemnostní pojišťovací spolek, neklade tedy důraz na maximalizaci zisku, ale na spolehlivou a trvalou nabídku pojistné ochrany pro zemědělce. V současné době v Rakousku pojišťuje více než 85 % zemědělské půdy. Rozsah pojištění plodin a pojištění hospodářských zvířat v České republice za rok 2008 uvádí Tab. III.

Podíl jednotlivých komerčních pojišťoven, měřený výší předepsaného pojistného, v roce 2008 dokumentuje graf na Obr. 4.

Uvedené komerční pojišťovny kromě Agra pojišťovny, která se začala prosazovat na pojistném trhu České republiky od října 2006, působí v rámci České asociace pojišťoven. Všechny pojišťovací instituce nabízely pojistné produkty a jejich kombinace pro komodity rostlinné výroby a živočišné výroby podle svých konkrétních pojistných podmínek, které kryjí převážnou část klimatických a nákazových rizik vyskytujících se na území České republiky. Bez pojistného krytí však zůstávají nepojiřitelná rizika, k nimž v českých podmínkách patří především sucho.

V roce 2008 byla zemědělským podnikům a podnikatelům v zemědělství poskytnuta podpora v rámci programů Podpůrného garančního rolnického a lesnického fondu (PGRLF) do výše 35 % z prokázaných uhrazených nákladů na pojištění plodin, do výše 50 % nákladů na pojištění vybraných speciálních plodin a až do výše 20 % z prokázaných uhrazených nákladů na pojištění hospodářských zvířat pro případ náklady a dalších hromadných onemocnění. Systém podpory zemědělského pojištění se musel přizpůsobit směrnici Evropské komise, tudíž od roku 2007 se státní podpora pojištění vztahuje pouze na malé a střední podniky a nemůže být poskytnuta podnikům působícím v oblasti zpracov

4: Podíl jednotlivých pojistitelů na trhu zemědělského pojištění v roce 2008
 4: The share of individual insurers in the market of agricultural insurance in 2008

IV: Výměra pojištěných plodin v roce 2008

IV: Insured crop acreage in 2008

Pojišťovny	Výměra pojištěných plodin v roce 2008 (v ha)					
	orná půda	chmelnice	vinice	sady	celkem	podíl
Hasičská vzájemná pojišťovna, a.s.	33 557	53	63	35	33 707	2,4 %
Generali Pojišťovna a.s.	183 778	1 865	536		186 179	13,3 %
Česká pojišťovna a.s.	997 910	2 430	2 467	3 821	1 006 628	71,9 %
ČSOB Pojišťovna, a.s.	0	0	0	0	0	0,0 %
Agra pojišťovna, organizační složka *)	169 464	526	1 679	1 068	172 737	12,3 %
Celkem	1 384 709	4 874	4 745	4 924	1 399 251	100 %
ČR**) skutečná výměra v ha	3 032 448	10 766	19 116	46 537	3 108 867	–
Propojištěnost v ČR	45,7 %	45,3 %	24,8 %	10,6 %	45,0 %	–

*) nečlen ČAP

**) Úhrnné hodnoty druhů pozemků (kultur) k 31. 12. 2007 dle ČSÚ

Zdroj: zpracováno na základě dat ČAP

vání zemědělských produktů. Vývoj a rozsah státní podpory pojištění rostlinných komodit a hospodářských zvířat v jednotlivých letech od roku 2005 pravidelně narůstá, jak je patrné z časové řady v grafu na Obr. 5.

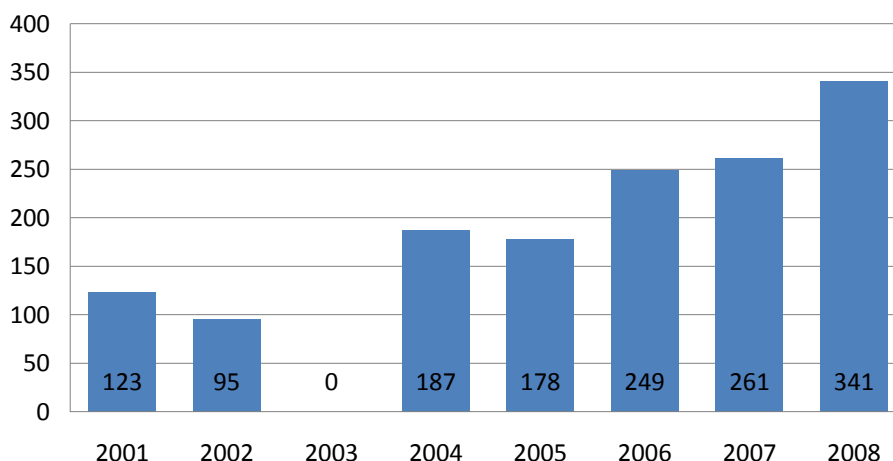
Smlouvu s Podpůrným garančním rolnickým a lesnickým fondem na podporu a uhrazení části nákladů na pojistné v roce 2008 měly uzavřeny všechny výše zmíněné pojišťovací instituce.

Výměra půdy kryté pojištěním se v období 2005–2009 zvýšila o více než 30%. Propojištěnost plodin v roce 2008 dosáhla 45%, což znamená meziroční nárůst téměř o 10 procentních bodů. Propojištěnost hospodářských zvířat se v průměru dlouhodobě pohybuje na úrovni 80%.

Na tento pozitivní trend stavu a úrovně pojištění působí především u pojištění rostlinné výroby obavy podnikatelů v zemědělství z výkyvů počasí a klimatických změn a také zejména dotace pojištění. Pozitivní vliv má i nabídka Agra pojišťovny, která má zemědělské pojištění jako hlavní a jediný

předmět činnosti a dobře se etablovala na českém pojistném trhu. Svoji činnost v České republice zahájila v říjnu 2006 a v současné době využívá její nabídky pojistné ochrany více než tisíc českých klientů. Od roku 2008 působí rovněž na Slovensku a od začátku roku 2009 i na maďarském pojistném trhu. Přes uvedené skutečnosti stále ještě propojištěnost plodin v České republice nedosahuje úrovně propojištěnosti plodin většiny států Evropské unie.

Škodní průběh v roce 2008 se jevil jako průměrný, obdobný roku 2007. Z klimatických rizik se významně projevilo krupobití a jarní mrazy, zejména na časné vysévaných porostech máku. Silné krupobití bylo zaznamenáno v první polovině roku na Žatecku, největší krupobitní škody spojené s vichřicí se udály koncem června v regionech středních, severních a východních Čech a v červenci pak na Moravě. Z nákaz se významněji projevila salmonelóza, paratuberkulóza a byly evidovány škody z přehřátí drůbeže v letních měsících.

5: Dotace pojistného z programů PGRLF (v mil. Kč)

5: Premium subsidies in PGRLF programs

Zdroj: zpracováno dle údajů VÚZE

V: Údaje komerčních pojišťoven – členů ČAP, kteří poskytují zemědělské pojištění, za rok 2007 (v Kč)

V: Commercial insurance companies providing agricultural insurance in 2007 (in CZK)

Pojišťovny	Pojištění plodin			Pojištění zvířat				Celkem	
	Předepsané pojistné	Pojistné plnění	% (poj. plnění k pojistnému)	Předepsané pojistné	Z toho náklady	Pojistné plnění	% (poj. plnění k pojistnému)	Předepsané pojistné	Pojistné plnění
Hasičská vzájemná pojišťovna, a.s.	24 169 637	31 002 247	128%	4 932 189	2 893 000	2 774 284	56%	29 101 826	33 776 531
Generali Pojišťovna a.s.	100 692 315	87 336 766	97%	39 661 290	27 167 983	200 180 649	51%	140 343 605	107 517 415
Česká pojišťovna a.s.	494 372 955	400 002 782	81%	248 955 509	204 375 567	76 775 334	31%	743 328 464	476 778 116
ČSOB Pojišťovna, a.s.	966 467	4 884	1%	0	0	0	0%	966 467	4 884
Celkem	620 201 374	518 346 679	84%	293 548 988	234 436 550	99 730 267	34%	913 750 362	618 076 946

Zdroj: zpracováno dle údajů ČAP

Zemědělské pojištění se v roce 2008 zvýšilo téměř o 27%, především vlivem významného nárůstu pojištění plodin o 39%. Pojištění zvířat zůstává přibližně na téže úrovni s meziročním nárůstem o 0,7%. O více než 3 procentní body byl v roce 2008 zhoršený škodní průběh (viz souhrnná tabulka Tab. VII v Souhrnu).

Systém zemědělského pojištění kompatibilní s pravidly Evropské unie a WTO, který by obsahoval zřízení fondu nepojistitelných rizik (srov. AGROSE-GURO), což by výrazně omezilo nutnost jednorázových státních podpor v případě katastrofické živelné pohromy, se přes veškerou iniciativu ze strany specializovaných pojišťoven dosud nepodařilo realizovat, zejména z důvodu administrativní a legislativní náročnosti tohoto procesu. Přitom je součástí schválené „Koncepce agrární politiky pro období po vstupu do Evropské unie (2004–2013)“.

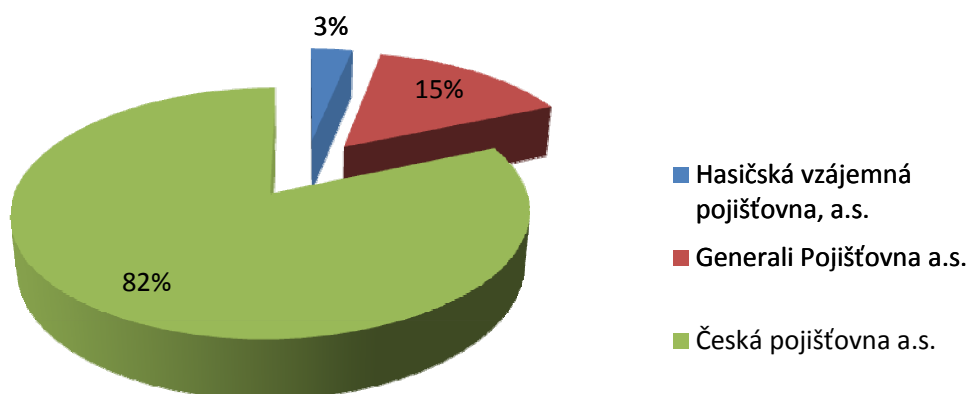
V roce 2007 z pojišťoven na českém pojistném trhu sdružených do České asociace pojišťoven nabízela pojištění plodin a hospodářských zvířat země-

dělským podnikatelům Česká pojišťovna a. s., Generali Pojišťovna a. s., ČSOB Pojišťovna, a. s., člen holdingu ČSOB, a Hasičská vzájemná pojišťovna, a. s. Předepsané pojistné a vyplacená pojistná plnění těchto komerčních pojišťoven zachycuje Tab. V.

Podíl jednotlivých pojišťoven, které jako členové ČAP působily na trhu zemědělského pojištění v roce 2007, dokumentuje graf na Obr. 6.

Uvedené pojišťovny nabízely pojistné produkty a jejich kombinace pro komodity rostlinné výroby a hospodářská zvířata podle konkrétních pojistných podmínek jednotlivých institucí. Druhým rokem působila v České republice Agra pojišťovna, organizační složka Rakouské krupobitní pojišťovny, která ve sledovaném roce nabízela pojištění plodin.

V roce 2007 byla zemědělským podnikům a podnikatelům působícím v zemědělství poskytnuta podpora v rámci programů PGRLF ve výši 35% z uhrazených nákladů na pojištění plodin, 50% na speciální plodiny a ve výši 20% z prokázaných nákladů na pojištění hospodářských zvířat pro pří-

6: Podíl jednotlivých pojišťoven, členů ČAP, na trhu zemědělského pojištění v roce 2007
 6: The share of individual insurers in the market of agricultural insurance in 2007

pad živelních škod, nebezpečných nákaz a dalších hromadných onemocnění. Smlouvu s PGRLF v roce 2007 měly uzavřenu všechny výše zmíněné instituce včetně Agra pojišťovny.

Propojištěnost plodin v České republice se v roce 2007 zvýšila, činila více než 36%. Kromě jiných důvodů, k nimž můžeme řadit dotace na pojištění, větší odpovědnost zemědělských podniků, častější a prudší změny počasí atd., i působením pojišťovací instituce Agra pojišťovny, tehdy nově vstupující na český pojistný trh, která má zemědělské pojištění jako hlavní předmět činnosti.

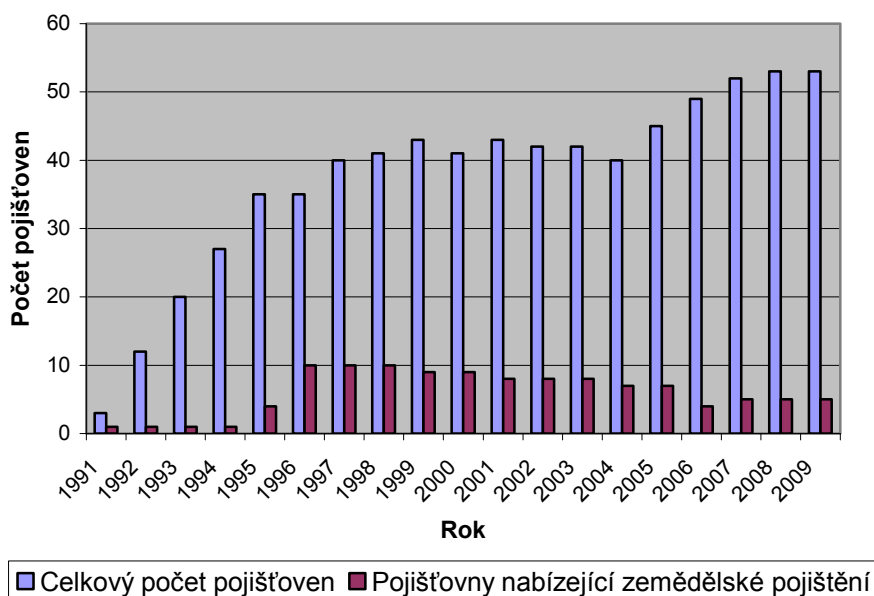
V roce 2007 se z klimatických rizik významně projevily zejména jarní mrazy a krupobití, které bylo zaznamenáno v časnějších jarních měsících, v dubnu, a poslední výskyt byl až v říjnu. Významné krupobitní kalami byly zaznamenány v regionech jižní Moravy a ve středních a východních Čechách. Z nákaz byl zaznamenán především výskyt ptačí chřipky a klusavky ovčí. Zemědělské pojištění se v roce 2007 opakovaně zvýšilo při nárůstu předepsaného pojistného o 5,6% vlivem významného nárůstu pojištění plodin o 15,2% (viz souhrnná tabulka Tab. VII v Souhrnu).

VI: Vývoj počtu pojišťoven v ČR v letech 1991–2009, z toho pojišťovny nabízející krytí zemědělských rizik

VI: Development of the number of insurance companies in the CR between 1991–2009, of which insurance companies offering coverage of agricultural risks

Rok	Celkový počet komerčních pojišťoven	Pojišťovny nabízející zemědělské pojištění
1991	3	1
1992	12	1
1993	20	1
1994	27	1
1995	35	4
1996	35	10
1997	40	10
1998	41	10
1999	43	9
2000	41	9
2001	43	8
2002	42	8
2003	42	8
2004	40	7
2005	45	7
2006	49	4
2007	52	5
2008	53	5
2009	53	5

Zdroj: zpracováno na základě výročních zpráv ČAP (1991–2009) a ČNB

7: Vývoj počtu pojišťoven v ČR v letech 1991–2009, z toho pojišťovny nabízející krytí zemědělských rizik
 7: Development of the number of insurance companies in the CR between 1991–2009, of which insurance companies offering coverage of agricultural risks

Trh zemědělského pojištění v České republice prošel za posledních 19 let poměrně náročným obdobím, kdy několik pojišťoven ukončilo svoje aktivity v oblasti nabídky pojištění plodin a pojištění zvířat. Důvodem je přetrvávající složitá ekonomická situace zemědělství, která nevytváří předpoklady pro markantní zvýšení propojištěnosti, i neuspokojivé výsledky v pojištění plodin v souvislosti s projevy klimatických změn spojené s častějšími extrémními výkyvy počasí, zejména častým výskytem silného krupobití a povodní v posledních letech. Pojistný trh současně negativně ovlivnilo i podstatné zvýšení cen zajištění.

Vývoj počtu pojišťoven v České republice po demonopolizaci pojišťovnictví v roce 1991 uvádí

Tab. VI, společně s počtem pojišťoven nabízejících zemědělské pojištění.

Vývoj počtu pojišťoven v časové řadě společně s pojišťovnami nabízejícími zemědělské pojištění zachycuje ilustrativně graf na Obr. 7.

Počet komerčních pojišťoven zabývajících se poskytováním zemědělského pojištění je velmi malý, neboť zemědělská produkce je svým charakterem jednou z produkcí s nejvyšší mírou rizika, především vzhledem k realizaci řady živelních rizik. Daný jev souvisí i se skutečností, že rozměr českého zemědělství je relativně malý a neumožňuje potřebné rozložení rizika pro pojišťovny, které nezískají významnější podíl na trhu. Nabízet zemědělské pojištění si mohou dovolit jen dostatečně finančně silné komerční pojišťovací instituce.

SOUHRN

Systémy zemědělského pojištění jsou racionálním, komplexním a systémovým způsobem řízení rizik spojených se zemědělskou produkcí a ve vyspělých zemích jsou neoddelitelnou součástí zemědělského podnikání. Zemědělské pojištění spadá do odvětví neživotních pojištění, je součástí majetkového pojištění a přesouvá riziko z pojištěného subjektu na pojistitele za úplatu čili za pojistné, které představuje především náklady na kompenzaci případné škody. Podnikatelské subjekty v zemědělství platí tomu úměrné pojistné a platbu pojistného zahrnují do svých nákladů.

Vývoj krytí rizik spojených se zemědělskou produkcí na pojistném trhu České republiky v posledních letech s využitím meziročních indexů zachycuje Tab. VII. V případě škodního průběhu se jedná o meziroční rozdíl procentních bodů.

Systém zemědělského pojištění plní dvě funkce – je společensky prospěšný tím, že redukuje rizika spojená se zemědělskou produkcí a zaručuje stabilní příjmy zemědělcům, a tím také umožňuje realizovat stabilitu venkovských oblastí. Tento finanční nástroj umožňuje vyplácet kompenzace k udržení příjmů a zachování produkce podnikatele v zemědělství, takže podnikatel může pokračovat ve výrobě bez růstu dluhů a je zachována jeho existenční jistota. Pojištění může sloužit jako záruka kredibility podnikatele při žádosti o úvěr, zajišťuje jeho finanční solventnost i v případě nepředvídatelných pohrom a umožňuje prohlubovat specializaci výroby bez podstatného zvýšení přijímaných rizik.

VII: *Pojištění hospodářských zvířat a plodin (v mil. Kč)*
 VII: *Insurance of livestock and crop (in millions of CZK)*

Ukazatel	2006	2007	Meziroční index 2007/2006	2008	Meziroční index 2008/2007	2009	Meziroční index 2009/2008
Předepsané pojistné – celkem	864,9	913,8	105,6	1 158,0	126,7	943,2	81,5
– pojistné plnění celkem	624,9	618,1	98,9	822,7	133,1	1 209,4	147,0
v tom – hosp. zvířata – předepsané pojistné	326,4	293,5	89,9	295,6	100,7	267,2	90,4
– pojistné plnění	129,3	99,7	77,1	79,0	79,2	125,5	158,9
– plodiny – předepsané pojistné	538,5	620,2	115,2	862,4	139,1	676,0	78,4
– pojistné plnění	495,6	518,3	104,6	743,7	143,5	1 083,8	145,7
Škodní průběh celkem (v %)	72,3	67,6	-4,7	71,0	3,4	128,2	57,2

Pramen: vlastní výpočty na základě dat ČAP

Pojištění zavádí do zemědělství objektivní systém kompenzací ztrát, protože pojišťovací systémy zaručují zemědělcům rychlou, předem garantovanou a smluvně dohodnutou kompenzaci ztráty při potenciální realizaci rizika ze zdrojů komerčních pojišťoven. Ani státní podpora zemědělského pojištění nenarušuje principy hospodářské soutěže, není bezprostředně spojena s objemem zemědělské výroby a je v souladu se zemědělskou politikou státu i se Společnou zemědělskou politikou Evropské unie.

zemědělské pojištění, riziko, komerční pojišťovna, systém pojištění, risk management, dotace na pojistné, pojištění plodin, pojištění hospodářských zvířat

Tento příspěvek byl zpracován jako součást řešení výzkumného směru 02 výzkumného záměru PEF MENDELU v Brně MSM 6215648904 s názvem „Česká ekonomika v procesech integrace a globalizace a vývoj agrárního sektoru a sektoru služeb v nových podmínkách evropského integrovaného trhu“.

SUMMARY

Agricultural insurance system is a rational, comprehensive and systematic way to control risks associated with agricultural production in developed countries and is an integral part of agricultural business. Agricultural insurance belongs into the non-life insurance branch, i.e. property insurance. It is transferring risk from the insured entity to the insurer for a fee/premium, which represents mainly the cost of compensation for possible damages. Agriculture companies pay proportionate payment of premium adequate to the transferred risk.

Development of covering risks associated with agricultural production on the Czech insurance market in recent years is shown in the Table VII, using annual indexes. Claims ratio is described with the annual difference of percentage.

Agricultural insurance system performs two functions: it is socially beneficial because it reduces the risks associated with agricultural production and guarantees stable income for farmers, and thus helps maintain the stability of development of rural areas. This financial instrument allows to maintain the income in agriculture for preserving the agriculture production, so that an agricultural company can continue production without debt growth. Insurance can serve as a guarantee of credibility for a company seeking for a loan, is ensuring its financial solvency in the event of unforeseen disasters and allows deepening production specialization without substantially increasing the risk taken. Insurance contributes to an objective system of loss compensation in agriculture because insurance systems ensure rapid, guaranteed in advance and contractually based loss compensation for farmers to compensate the potential realisation of risk from sources of commercial insurance companies. Nevertheless, the existing state support for agricultural insurance does not affect the principles of economic competition, it is not directly linked to the volume of agricultural production and on the other hand it is in accordance with the agricultural policy of the Czech Republic, as well as in accordance with the Common Agricultural Policy of the European Union.

The paper was written as a part of the research project MSM 6215648904, carried out by the Faculty of Business and Economics, under the title „The Czech economics in the processes of integration and globalization, and the development of the agriculture and service sector in the new conditions of the integrated European market“.

LITERATURA

- AGROSEGURRO, 2008: *Agricultural insurance systems in Europe*. Madrid: Agroseguro, S.A. [online]. Dostupný z: www.agroseguro.es.
- CIPRA, T., 2006: *Finanční a poj vzorce*. Praha: Grada Publishing. ISBN 80-247-1633-X.
- ČAP, 2010: Interní materiály České asociace pojišťoven. Praha: ČAP.
- ČEJKOVÁ, V., VÁVROVÁ, E., 2002: *Analýza ukazatelů úrovně pojistného trhu v České republice*. Acta Universitatis Agriculturae et Silvicae Mend. Brun., L, 6. s. 83–94. ISSN 1211-8516.
- ČEJKOVÁ, V., VÁVROVÁ, E., 2004: *Hodnocení procesu harmonizace českého pojistného trhu s jednotným pojistným trhem EU*. Acta Universitatis Agriculturae et Silvicae Mend. Brun., LII, 6. s. 239–252; ISSN 1211-8516.
- DUCHÁČKOVÁ, E., 2005: *Principy pojištění a pojišťovnictví*. Praha: Ekopress. ISBN 80-86119-92-0.
- HARDAKER, J. B., 1999: *Income insurance in European agriculture*. Brusel/Belgie: EC Reports and studies, 2, 95 s. ISBN 92-828-6755-2.
- PICKOVÁ, A., POLÁČKOVÁ, J., 2003: *Pojištění – eliminace rizik zemědělského podnikání*. Praha: VÚZE. ISBN 80-86671-05-4.
- VAUGHAN, E. J., VAUGHAN, T., 2008: *Fundamentals of risk and insurance*. Hoboken/USA: John Wiley & Sons, 10. vyd., 643 s. ISBN-13 978-0-470-08753-4.
- Výroční zpráva České asociace pojišťoven, 1991–2008: Praha: ČAP. [online]. Dostupný z [www: http://www.cap.cz](http://www.cap.cz).
- Zpráva o výkonu dohledu nad finančním trhem, 2006–2008: Praha: ČNB. [online]. Dostupný z [www: http://www.cnb.cz](http://www.cnb.cz).

Adresa

Ing. Eva Vávrová, Ph.D., Ústav financí, Mendelova univerzita v Brně, Zemědělská 1, 613 00 Brno, Česká republika, e-mail: vavrova@mendelu.cz

